

Saammaateqatigiinnissamut Isumalioqatigiissitap sulinermini tunngavia

Ataatsimiititaq isumaliutissiisummik suliaqarpoq, inuiaat kalaallit siunissami inuiaqatigiinnut kissaataannik aamma siunnersuutissaannik saqqummiussisussamik

Saammaateqatigiinnissamut Isumalioqatigiissitap

Saammaateqatigiinnissamut Isumalioqatigiissitap Naalakkersuisunit 2014-imi pilersinneqarpoq, 2017-illu naanissaanut atasussaalluni. Naalakkersuisooqatigiinnermi isumaqatigiissummi allassimavoq, nunatta nunasiaataasimanera qaangeriarlugu saammaassinisaaq isumakkeerinninnissarlugu pisariaqarpoq. Tamanna aallaavigalugu iluussissanik pilersaarusiortoqassasoq kissaatigineqarnikuvoq. Isumalioqatigiissitap piffissaq sorsunnersuup aappaata nalaaniit ulloq manna tikillugu innuttaasut misigisaat, inuuniarnerminnilu atugassarititaasunut unammillernartutut isigisaat paasinierneqassasut siunniunniukuvaat. Kommissoriummimi ima allassimasooq sulinerminni aallaavigaattaq: »Kalaallit Nunaanni inuiaqatigiinni innuttaasut ajornartorsiutaasa qulaajaaffiginissaannut periusissiaq Inuiaqatigiinni ajornartorsiutit aklerliissutaasut kiisalu innuttaasut ataasiakkaat ulluinnarni unammisaasa qulaajaaffigineqarnissaasa sulisutiginerat Saammaateqatigiinnermut Isumalioqatigiissitap sulineranun ilaatigut aallaaviupput. Kalaallit Nunaanni innuttaasunik nunamut tamarmut atuuttumik misissuinikkut, inuiaqatigiinni kulturik-kut pissutsit attuumassuteqartut pillugit inuiaqatigiit isiginninnerat isumalioqatigiissitap paasisaqarfiginerpaik«. Uani erseqqissaatigineqassaaq Isumalioqatigiissitap sulinermini Kalaallit Nunaata iluani pisut aallaavigimmagut, Kalaallit Nunaat Danmarkillu akornanni pisut pineqaratik.

Suliap ingerlanera

Isumalioqatigiissitap sukat marluk aallaavigalugit sulivoq, tassaasut oqaluttuarisaanerup imarisaanik kiisalu inooqataa-nermi unammillernartunik aporaaffinnillu suussusiliilluni qulaajaanisaaq Kalaallit Nunaanni najugaqartut aallaavigalugit. Taaneqartut aallaavigalugit Isumalioqatigiissitap suliniutinik assigiingitsunik aallaritsinikuvoq, suliniutit taakkar torneqarsinnaasut ilaat makkuupput:

- Nuna tamakkerlugu innuttaasut nalaatsortumik toqqakkani 989-usuni apequtunik kinaassutsimik, oqaatsinik, inooqataa-nermilu unammillernartunut tunngassuteqartunik akissuteqartillugit oqarasuaatikku apersuineq. Assersuutitut takutissinnaavarput arnap 48-nik ukiullip isummernera: »Qaamasuuvunga marloqiusamillu kinaassuseqarlunga. 100 procentimik kalaalugaluarpuva, kisianni ilaannikkut immikkoortutut misigisarpuva isikkora peqqutigalugu. Soorluuna akusaagaanni qingasaarneqartarluni«. Aammattaaq angut 65-inik ukiulik ima oqarpoq: »Oqaatsit marluk tamaasa sa-

pingilakka tamannalu iluaqutaanikooqaaq. Qallunaanit naligiinnerusutullusoq isigineqartarpunga, kalaallit qallunaatorpiarsinnaanngitsut qallunaanit naligiinnerusutut isigineqartarlutik. Soorlu isumaqartut oqaasii sapinngeriarakkut silatunerusunga«. Assersuutitut takutitavut ilaannaraat, taamaattumik oqaatigineqarnikut assigiingitsorpasusut ilisimatitsissutigerusupparput.

- Itisiliilluni apersuinerit. Inuit 57-it apersorneqarsimalerput, Kalaallit Nunaanni piffinni assigiingitsuni najugallit periarfissaqarnikuupput isummaminnik misilittakkaminnillu itisiliillutik oqaluttuarnissaminut. Apersorneqartut namminneq suna oqaluttuarissanerlugu aalajangernikuvaat, kisiannili inooqataa-nermi unammillernartut aporaaffiillu aallaavigineqartussaaniukuullutik.

- Innuttaasunik ataatsimiitsisarsimanagerit aammalu oqallitsisarsimanagerit illoqarfinni nunaqarfinnilu 18-ini ingerlanerqarsimapput. Inuit kisitsisitigut missinngerlugu katillugit 850-it missaaniittut najuussimapput oqalliseqataasimallutillu. Oqalliseqataasuni eqqartorneqarsimasut oqaluttuarisaanitsinnut pingaaruteqarlunartuupput. Taakkuuppummi inuit namminneq misigisatik, inuiaqatigiittullu ingerlanerput aallaavigalugu oqaatigiu-manerqarsimasut. Assersuutitut innuttaasut ilaata oqaasia issuassavarput: »Siunissamut ingerlariaqqissagutta, taava kingumut qivartariaqarpugut. Kinguaariit tusartariaqarpaat sunik ilormioqartugut«.

- Sumi inunngorsimaneq aallaavigalugu inuiaqatigiinni ukiut 30-it missaani akissaatigut innuttaasunik immikkoortitsisimanagerup misissoqqissaarneqarnera aallaavigalugu nalunaarusiamik saqqummersitsinikuuvugut. Akissaasersueriaatsip atuutsinneqarnerata inuiaqatigiinnut sunniutaat maannamut paasisat ersaripput. Taamatut immikkoortinneqarsimasut innuttaasunik ataatsimiitsisarnerni aammalu itisiliilluni apersuinerne oqariartuuteqartuni tamatigoruinnaq oqaasertaliiffigineqartarpoq. Assersuutitut uku takutikkumavavut. Arnaq – 45-nik ukiulik:

»Isumaqarpunga suliffissarsiornermi ataasiinnarmik oqaasillit kingullerpaanngortinneqartarneri malunnartorujussusoq. ... Siunissagissaartumik suliffittaarniaraanni qallunaatoornisaaq kalaallisoornissamiit pikkoriffigineqarsariaqartarpoq«. Angut- 40-nik ukiulik: »Ukiut qulit matuma siora missaani suliffeqarpunga kalaallisut oqaloqqusaananga uffa sullissakka kalaallisut oqalussinnaasut. Suliffimmi attaveqatigiinnerit tamar-mik »qallunaatut« ingerlanneqassammat«.

- Eqiterutsitsinermit politikki (1940-2009) pillugu nalunaarusiaq aammattaaq saqqummiunniukuvarput. Tassani Kalaallit

Ida Mathiasen ataatsimeersuarnermi »Qanga, nalitsinni, siunissarlugu – Saammaateqatigiinneq, ilikkariatorneq kulturikkullu immikkuullarissut« aprilimi 2017 Ilulissani ingerlanneqartumi tivanermit takutisivoq.

Ida Mathiasen optrådte med en traditionel trommedans på konferencen »Fortid, nutid og fremtid – forsoning, læring og kulturel diversitet« i Ilulissat i april 2017.

Nunaata ineriartornerani sumiiffiit assigiingitsut inuerutsitaasarsimasut oqaluttuarisaanerit saqqummiunneqarput.

- GUX-imi saammaateqatigiinnissap ingerlaasii pillugit atuartsissutiginis-saannut atortussat Pilersinnikuuvut, taakua fagini kalaallisut, inuiaqatigiilinerneq, tuluttut, oqaluttuarisaaneq, kulturilinerneq qallunaatullu atornerqarsinnaasunngorlugit suliaallutik. Maannakkut nitartakkami www.iserasuaat.gl-imi aaneqarsinnaapput. Atuartsissutissanik suliaqarsimanagerup siunertarisimavaa, inu-suttortatta Kalaallit Nunaata saammaateqatigiinnissamut ingerlanera nunattalu oqaluttuarisaanera aammalu nunani allani saammaateqatigiinnissamik ingerlataqartut ilisimasaqarfignerulernissaannut suliniuteqarneq.

Suliniutaasimasut taakkar torneqartut Isumalioqatigiissitap suliaasa ilaannaraat. Inernerisa ilaat saqqummiunneqarnikuupput, sinneri ukiup ingerlanerani saqqummiunneqartarumaarput. Isumalioqatigiissitap suliner aammassippat, qulaajakkat inernerit Isumaliutissiisutitut Naalakkersuisunut Inatsisartunillu tunniunneqartussaavoq. Isumaliutissiisut taassaasussaasaaq innuttaasut nipaart oqariartuutaat, minnerunngitsumillu siunissami qanoq iliortoqarsinnaaneramik siunnersuutaat.

Siunissaq

Siunissami Kalaallit Nunaata oqaluttuarisaanerata qitiutinneqarnissaa ilisimanagernerulernissaalu pingaaruteqarpoq, avaqquassinnaanngilarput. Inuiaqatigiittut aqqusaakkagut toqqammaveqarlualuta oqaasinnngortissinnaanngornissaat, akun-nitsinnillu oqallisigineqarnissaat paaseqatigiissutaasumik aammalu saqqummersinneqarsinnaanissaat ilinniartitsissutiginerqarsinnaanissaallu angusinnaajumal-lugu. Qallunaat Nunaata nunasiaateqarsimasutut inuiaqatigiinnillu sunniuteqarsimasutut, kulturit marluk naapinnerat nuannersuni nuannerpallaanngitsunilu

ersiuteqarpoq. Tamanna ilisimasanik katersuinitisinni innuttaasunit arlaleriar-luni eqqaaneqartarsimavoq. Innuttaasut ilaata kissaataasa ilaat ima nipeqarpoq: »Kissaatigineruara qallunaat kalaallillu imminnut paaseqatigiissasut, kulturit eqqarsartariaatsillu eqqarsaatigalugit. Pingaarutilerujussuuvuq nammineq oqaluttuarisaanerput oqaluttuarinissaa«. Saammaateqatigiinnissamut Isumalioqatigiissitap innuttaasunik ataatsimiitsisarnernerani najuuttut oqalliseqataa-nermik-kut misilittakkaminnillu isummersortar-simanagerannit paasinarsivoq, kulturikkut nunatsinni innuttut sunniivigeqatigiinnerit annertusut. Innuttaasut namminneq misigisatik, ilaasa oqaatigivaat »Alliseequtigit aporfigt uteqattaartut«. Innuttut atukkat aamma paquminaraluartunik oqallisiginnissinnaaneq tikkuussisnaavoq, sutigit inuiaqatigiinni inooqatigiittut kulturikkullu sunniivigeqatigiinnitsinni, aporaassutaalersartut sumik aallaaveqartarnerat suussusersissallugit, taamaasilluta siunissami naleqartitagitut tulluarsakkat pilersissinnaalissavavut.

Namminiilvinnissamut attuumassuteqarpugut?

Toqqaanartumik namminiilvinnissamut attuumassuteqanngilagut, namminiilvinnissamulli suliaqartut inuiaqatigiit aallaavigalugit katersavut suliaavullu sulinerminni atortussarivaat. Tassami katersavut suliaavullu aallaaveqarmata inuiaqatigiit oqariartuutaannik, killiffiannik aammalu qanoq iliortoqarsinnaaneramik siunnersuutunik. Pingaarutaa uaniippoq, inuit oqariartuutaat siunnersuutaallu aallaaveqartussaammata namminneq inu-nerminni atukkatik aammalu nammineq nunaminni pissutsinut ilisimannittuullutik aqqiissutaasinnaasunik siunnersuuteqarneq. Tassami sumiluunniit pissutsinut assigiingitsunut qulaaninngaanniit siunnersuisarneq, sorlaqarfik ilisimanagu pitsaanerunngitsutut oqaatigineqarsinnaammat.